

AIZANOI FINANCE REVIEW

ISSUE: 1 / 2023

www.aizanoifr.com

info@aizanoifr.com

KAZANÇ MANİPÜLASYONUNUN BAĞIMSIZ DENETÇİ GÖRÜŞÜNE ETKİSİ: BİST-100'DE BİR ARAŞTIRMA*

THE EFFECT OF EARNINGS MANIPULATION ON INDEPENDENT AUDITOR'S OPINION: A STUDY ON BİST-100

Meryem USLU**,

**Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Altıntaş Meslek Yüksekokulu, meryem.uslu@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1953-3777

MAKALE BİLGİSİ	ÖZ
Gönderilme Tarihi 25.02.2023 Revizyon Tarihi 10.03.2023 Kabul Tarihi 25.03.2023 Makale Kategorisi Araştırma Makalesi JEL Kodları M40 M41 M42	<p>Bu araştırmanın temel amacı işletmelerin kazanç manipülasyonu olasılığının bağımsız denetçi görüşü üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada öncelikle Benligiray ve Onay (2021)'in Beneish Modelini kullanarak geliştirdikleri modelle BİST-100 Endeksindeki işletmelerin kazanç manipülasyonuna başvurma olasılıkları belirlenmiştir. Sonrasında işletmelerin 2021 faaliyet yılındaki 12 aylık dönemlerine ait denetçi görüşleri incelenmiştir. İşletmelerin kazanç manipülasyonu olasılıklarının denetçi görüşü üzerindeki etkisinin araştırılması için Lojistik Regresyon Analizi kullanılmıştır. Analiz sonucunda işletmelerde kazanç manipülasyonu olasılığı ile bağımsız denetçi görüşleri arasında negatif bir ilişki tespit edilmiştir.</p> <p>Anahtar Kelimeler: Kazanç Manipülasyonu, Bağımsız Denetim, Bağımsız Denetçi Görüşü</p>

ARTICLE INFO	ABSTRACT
Received 25.02.2023 Revized 10.03.2023 Accepted 25.03.2023 Article Classification: Research Article JEL Codes M40 M41 M42	<p>The main purpose of this research is to examine the effect of the possibility of earnings manipulation on the opinion of the independent auditor. In line with this purpose, the probability of the businesses in the BIST-100 Index to resort to earnings manipulation was determined with the model developed by Benligiray and Onay (2021) using the Beneish Model. Afterwards, the opinions of the auditors of the enterprises for the 6-month period in the 2021 operating year were examined. Logistic Regression Analysis was used to investigate the effect of earnings manipulation possibilities of businesses on the auditor's opinion. As a result of the analysis, a negative relationship was determined between the possibility of earnings manipulation and the opinions of independent auditors.</p> <p>Keywords: Earnings Manipulation, Independent Audit, Independent Auditor's Opinion</p>

*Bu çalışma 14-15 Ekim tarihlerinde Kuzey Makedonya/Üsküp'te VI. Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Kongresi'nde sunulan bildirinin kapsamlı halidir.

Atif (Citation): Uslu, M. (2023). "Kazanç Manipülasyonunun Bağımsız Denetçi Görüşüne Etkisi: BİST-100'de Bir Araştırma", *Aizanoi Finance Review*, (1): 68-81

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Giriş

Finansal tablolar işletme faaliyetlerinin sonuçlarını yansıtan ve kullanıcıların karar verme sürecini etkileyen en önemli unsurlardan birisidir. Gerek işletme yönetimi gerekse karar alıcılar açısından çeşitli analizlerin ve tahminlerin yapılmasında finansal tablolarda sunulan bilgilerin gerçeği yansıtması ve finansal tabloların doğru bir şekilde sunulması önem arz eden bir husustur. Dolayısıyla işletme ile ilgili bilgilerin ve finansal performansın doğru ve güvenilir bir şekilde sunulabilmesi büyük öneme sahiptir. Bu noktada finansal bilgi kalitesinin tarafsız ve güvenilir bir mekanizma tarafından onaylanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu da bağımsız denetimle sağlanacak bir durumdur. Bağımsız denetim faaliyetini yerine getiren denetçiler, finansal tabloların standartlarda belirtilen çerçevede sunulması noktasında makul güvence sağlar. Bağımsız denetçinin finansal tabloların sunulmasına ilişkin rapor hazırlama ve görüş oluşturma sürecinde uyması gereken birtakım kurallar vardır. Bunlardan birisi de finansal tabloların hata veya hileden kaynaklı önemli bir yanlışlık içerip içermediğine ilişkin makul güvence sunmasıdır. Hile içeren durumları bir diğer ifadeyle uluslararası standartlara aykırı finansal manipülasyonları tespit etmek ve bunları önlemek bağımsız denetçinin en temel görevidir.

Hileli finansal bilgi bir diğer ifadeyle finansal bilgi manipülasyonu, finansal tabloların hazırlanması esnasında doğru ve güvenilir bilgi taşımamasının ve hileli finansal raporlamanın sonucunda oluşan bir durumdur. Finansal bilgi manipülasyonu uygulamalarından biri de kazanç manipülasyonudur. Kazanç manipülasyonu işletmelerin finansal performanslarını kendi istekleri doğrultusunda göstermek amacıyla genel kabul görmüş muhasebe ilkelerini ihlal etmeleridir (Beneish, 2001: 2). Kazanç manipülasyonu kaliteli bir denetim sürecinin tamamlanmasını olumsuz etkiler. Bu durumda bağımsız denetçilerden kazanç manipülasyonu uygulamalarını tespit etmesi ve bununla ilgili olarak olumlu görüş dışında bir görüş bildirmesi beklenmektedir. İşletmelerde finansal bilgilerin raporlanması sürecinde sorumluluk üst yönetimde olmakla birlikte, bu finansal bilgilerin hata veya hileden kaynaklı bilgileri içerip içermediğinin tespit edilmesinin sorumluluğu da bağımsız denetçiye aittir. Dolayısıyla, kazanç manipülasyonu gibi finansal bilgilerin, gerçeğin dışında sunulduğu durumların tespit edilmesi, önlenmesi ve ortadan kaldırılması, bağımsız denetçinin en temel görevidir.

Bu bağlamda araştırmmanın amacı işletmelerde meydana gelebilecek finansal bilgi manipülasyonu olasılıklarının incelenmesi ve kazanç manipülasyonu ile bağımsız denetçi görüşleri arasındaki ilişkinin tespit edilmesidir. Buna göre araştırmada ilk olarak teorik bilgiye ve literatüre yer verilmiş sonrasında araştırma metodolojisine, araştırma bulgularına ve son olarak sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

1. Kazanç Manipülasyonu

Kazanç manipülasyonu finansal bilgi manipülasyonu türlerinden biridir ve işletmelerin finansal performansını yanlış bir algı oluşturacak şekilde sunması ve bilgilerini çarpıtması durumudur. İşletmelerin finansal durumunun ve nakit akışlarına ait bilgilerin gerçeğe aykırı bir şekilde sunulması, finansal tablo kullanıcılarının işletme hakkında yanlış izlenim edinmesine neden olan bir durumdur. Genel anlamda kazanç manipülasyonu, finansal raporlama sürecinde finansal bilgilerin gerçeği yansıtmayacak şekilde sunulmasında yararlanılan uygulamalardan birisidir. Kavram olarak incelendiğinde kazanç manipülasyonu, işletmelerin finansal performansının istenildiği şekilde,

yönetimin Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerini ihlal etmesidir (Beneish, 1999; Benligiray ve Onay, 2020: 22). Temelde yönetimin çıkarları doğrultusunda kazancın olduğundan farklı olarak raporlanmasına dayanır.

Beneish (1999) 'e göre tipik bir kazanç manipülatörünün profili (Beneish, Lee ve Nichols, 2013: 57):

- Hızlı büyüme (yıldan yıla satışların aşırı büyümesi)
- Alışılmış uygulamaların bozulması (varlık kalitesindeki düşüş, aşınan kar marjı, artan kaldıraç)
- Agresif muhasebe uygulamalarının benimsenmesidir (satışlardan daha hızlı büyüyen alacaklar, büyük gelirleri şişiren tahakkuklar, azalan amortisman giderleri).

Beneish tarafından 1999 yılında geliştirilen ve literatürde de kabul gören kazanç manipülasyonu kavramı, sınıflandırma bakımında hileli finansal raporlamaya girmektedir. Finansal tabloların hazırlanmasında, kayıt veya dokümanların tahrif ve manipüle edilmesi, bazı olayların ve işlemlerin kasıtlı olarak yanlış sunulması veya gizlenmesi, finansal bilgilerin tutar, sınıflandırma sunum ve kamuya açıklanmasının ilgili standartlarının kasıtlı olarak yanlış uygulanması, kazanç manipülasyonu uygulamalarına örnektir (Benligiray ve Onay, 2020: 22).

Beneish, finansal tablolardaki çeşitli değişkenleri kullanarak kazanç manipülasyonunu tahmin etmek amacıyla probit bir model geliştirmiştir. Modelde finansal tablolardaki değişkenler ile işletmelerin manipülasyon olasılıkları arasında ilişki ortaya konulmuş olup literatürde *Beneish Modeli* olarak bilinmektedir (Fındık ve Öztürk, 2016: 489). Beneish Modeli, finansal tablolardan elde edilen bilgilerle işletmelerin finansal bilgi manipülasyonu olasılığını tespit etmeyi amaçlar. Bu da genel kabul görmüş muhasebe standartlarına aykırı işlemlerin tespit edilmesi açısından önem arz etmektedir (Küçükkocaoğlu, Benli ve Küçüksözen, 2007: 7).

2. Bağımsız Denetçi Görüşü

Bağımsız denetim en genel tanımıyla işletmenin finansal durumunu ve performansını göstermek amacıyla hazırlanan finansal tablolarının, bağımsız ve tarafsız bir şekilde denetlenmesidir. Bu denetleme görevi bağımsız denetçiler tarafından yerine getirilir. Bağımsız denetim bir süreç olup bu süreç sonucunda bağımsız denetçiler tarafından rapor hazırlanır. Bu rapor, bağımsız denetçilerin, finansal tabloların gerçeğe uygun bir şekilde sunulup sunulmadığına dair görüşlerini içermektedir. Bağımsız Denetim Standardı 700'de denetçinin işletmeler tarafından hazırlanan finansal tabloların standartlara uygun bir şekilde hazırlanıp hazırlanmadığına dair bir görüş oluşturması gerektiği vurgulanmaktadır. Bağımsız denetim süreci sonunda hazırlanan denetim raporunda dört farklı görüş bildirebilir. Bunlar (BDS 705):

- ✓ Olumlu görüş
- ✓ Sınırlı olumlu görüş (şartlı görüş)
- ✓ Olumsuz görüş
- ✓ Görüş vermekten kaçınmadır.

Denetçi raporunda olumlu görüş dışında bir görüş bildirmesi halinde hangi görüş türünü belirttiyse onu kullanarak bu görüşü vermesine sebep olan unsurlara ilişkin açıklamaları da raporuna ekler.

Bağımsız denetçinin verdiği olumlu görüş, ilgili işletmenin hazırlamış olduğu finansal bilgilerinin doğruluğunu ve güvenilirliğini uluslararası standartlara göre onaylandığını ifade etmektedir. Finansal tablo kullanıcıları açısından olumlu görüş almış bir finansal rapor, karar alma süreçlerinde önemli bir araçtır. Bunun yanında işletmeler hakkında finansal tablo kullanıcılarının ve ilgili tarafların,

yatırımcıların ve karar alıcıların doğru bilgilendirilmesinde, işletmelerin finansal durumlarının analiz edilmesinde, bağımsız denetim sürecinin ayrı bir önemi vardır.

3. Literatür Özeti ve Araştırma Hipotezi

Kazanç manipülasyonu ve bağımsız denetçi görüşleri ile ilgili literatür incelendiğinde aşağıdaki çalışmaların var olduğu görülmektedir:

Araştırmacı	Amaç	Yöntem	Sonuç
Caramanis ve Lennox (2008)	Denetim çabasıyla kazanç yönetimi arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.	Araştırmada ikincil veriler kullanılmış, denetimle ilgili bilgiler veri tabanından elde edilmiştir. Kazanç yönetimi ise toplam tahakkuklar kullanılarak belirlenmiştir.	Araştırma sonucunda denetim çabası ile kazanç yönetimi arasında negatif bir ilişkinin var olduğu tespit edilmiştir.
Koumanakos, Georgopoulos ve Siroiopoulos (2008)	Kazanç yönetimi ile denetçi raporları arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.	Araştırmada ikincil verilerden yararlanılmıştır. Kazanç yönetimi tahakkuklar aracılığıyla belirlenmiş, ayrıca işlemelerin yayınladıkları denetçi raporları da araştırma kapsamında incelenmiştir.	Araştırma sonucunda kazançlarını manipüle eden işletmelerin şartlı görüş alma eğiliminde olduğunu bulmuştur. Bir diğer ifadeyle mali sıkıntı içinde olan işletmelerin standartlardaki bazı boşluklardan yararlanarak rapor edilen kazançlarını manipüle ettiğini tespit etmiştir.
Abdoli, Bakhtiarneshad ve Bakshi (2012)	Kazanç manipülasyonu ve şirket büyüklüğünün denetçi görüşü üzerindeki etkisi incelemiştir.	Araştırma kapsamında işletmelerin 2006- 2011 yılları arasındaki finansal tablo bilgileri ile denetim raporlarına ait bilgiler kullanılmıştır.	Sonuç olarak kazanç manipülasyonunun denetçi görüşü üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğu ayrıca şirket büyüklüğünün denetçi görüşünü olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.
Tsipouridou ve Spathis (2014)	Bağımsız denetçi görüşü ile kazanç yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir.	Kazanç yönetimi, isteğe bağlı tahakkuklar aracılığıyla ölçülmüştür. Denetçi görüşlerine de işlemelerin denetim raporlarından ulaşılmıştır.	Sonuç olarak denetçi görüşlerinin kazanç yönetimi ile ilgili olmadığı ancak karlılık ve büyüklük gibi işletme özelliklerinin işletmenin sürekliliği ile ilgili denetçi görüşlerini etkilediği bulunmuştur.
Gajevszky (2014)	Bağımsız denetçi görüşleri ile kazanç yönetimi arasındaki ilişkiyi araştırmıştır.	Kazanç yönetimi, isteğe bağlı tahakkuklar aracılığıyla ölçülmüştür. Denetçi görüşlerine de işlemelerin denetim raporlarından ulaşılmıştır.	Araştırma sonucunda denetçi görüşleri ile kazanç yönetimi arasında negatif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.
Anvari ve Mehr (2015)	Çalışmada bağımsız denetçi görüşünün kazanç kalitesi üzerindeki etkisi araştırılmıştır.	Bağımsız denetçi görüşleri denetim raporlarından; kazanç kalitesi de ihtiyari tahakkukların kalitesi ve hacimlerinden elde edilmiştir.	Araştırma sonucunda olumlu bağımsız denetçi görüşünün olduğu işletmelerde kazanç kalitesinin arttığı görülmüştür.
Omid (2015)	Araştırmada şartlı denetim görüşleri ile kazanç	Kazanç yönetimi isteğe bağlı tahakkuklar	Sonuç olarak isteğe bağlı tahakkuklar ile şartlı görüş

	yönetimi arasındaki ilişki incelenmiştir.	aracılığıyla tespit edilmiştir.	alma olasılığı arasında olumlu bir ilişkinin var olduğu görülmüştür.
Alhadab (2016)	Denetim raporları ile gerçek ve tahakkuk esaslı kazanç yönetimi arasındaki ilişki araştırılmıştır.	Araştırmada isteğe bağlı tahakkuklar kullanılmıştır.	Çalışma sonucunda tahakkuk eden kazanç yönetimi düzeyi ile nitelikli denetim raporu arasında olumlu bir ilişki var olduğu görülmüştür.
Habbash ve Alghamdi (2016)	Araştırmada kazanç yönetimi ile denetim kalitesi arasındaki ilişki incelenmiştir.	Kazanç yönetimi ihtiyari tahakkuklar vasıtasıyla belirlenmiş; denetim kalitesi boyutları olarak da denetim boyutu, denetçi sektör uzmanlığı, denetçi görüşü, denetçi değişikliği ve denetçi raporunun güncelliği alınmıştır.	Sonuç olarak kazanç yönetimi ile denetçi görüşü arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.
Sutrisno (2019)	Çalışmada CEO aşırı güveni, denetim firması büyüklüğü, gerçek kazanç yönetimi ile denetçi görüşü arasında bir ilişki olup olmadığını araştırılmıştır.	Araştırmada işletmelerin 2014-2016 yılları arasındaki finansal bilgilerinden yararlanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişki doğrusal regresyon ve lojistik regresyonla incelenmiştir.	Araştırma sonucunda CEO aşırı güveninin gerçek kazanç yönetimi üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu, buna karşılık gerçek kazanç yönetiminin denetçi görüşü üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığını bulmuştur.
Dashtbayaz, Saei ve Azad (2020)	Araştırmada değiştirilmiş denetçi görüşü ile kazanç yönetimi arasında bir ilişkinin var olup olmadığının ortaya konulması amaçlanmıştır.	İşletmelerin 2008-2015 yılları arasındaki finansal bilgiler kullanılarak değiştirilmiş denetçi görüşleri ile kazanç yönetimi arasındaki ilişki panel regresyon analizi aracılığıyla incelenmiştir.	Araştırma sonucunda bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.
Zarei vd. (2020)	Çalışmada bağımsız denetçi görüşlerini finansal ve finansal olmayan değişkenlerle açıklamaya çalışarak bu değişkenlerin denetçilerin nitelikli denetim raporu düzenleme kararlarını ne ölçüde etkilediğini tespit etmeyi amaçlanmıştır.	Çalışmada işletmelerin 2012-2016 yıllarına ait finansal verileri kullanılmıştır. Bu verilerden elde edilen finansa oranlarla bağımsız denetçi görüşleri arasında ilişki probit model yardımıyla incelenmiştir.	Sonuç olarak finansal oranların ve denetim firması türünün denetim raporları aracılığıyla niteliklerin açıklanmasında yüksek düzeyde açıklama gücüne sahip olduğu tespit edilmiştir.
Tanç ve Çardak (2020)	Araştırmada bağımsız denetçi cinsiyetinin denetçi görüşü üzerindeki edilmesi amaçlanmıştır.	İşletmelerin denetim raporlarından elde edilen bilgiler, Ki-Kare bağımsızlık testi aracılığıyla analiz edilmiştir.	Çalışma sonucunda bağımsız denetim faaliyetinin gerçekleştiren denetçinin cinsiyetinin, denetim görüşü üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı ortaya konulmuştur.
Imen ve Anis (2021)	Çalışmada değiştirilmiş denetçi görüşleri ile kazanç yönetimi arasındaki ilişkiyi	Kazanç yönetimi ihtiyari tahakkuklar aracılığıyla ölçülmüştür. Değişkenler	Araştırmada kazanç yönetiminin değiştirilmiş denetçi görüşü alma

	ve bu ilişki üzerinde denetim kalitesinin düzenleyici rolünü incelenmiştir.	arasındaki ilişki regresyon analizi ile test edilmiştir.	olasılığını arttırdığı ayrıca, denetim kalitesinin bu ilişkide düzenleyici etkisinin var olduğu sonucu elde edilmiştir.
Lin ve Wang (2022)	Araştırmada finansal kısıtlama ile denetçi görüşü arasındaki ilişkide kazanç yönetiminin aracılık rolünü incelenmiştir.	Araştırma kapsamında Çin Borsasındaki işletmelerin 2008- 2018 yıllarına ait finansal veriler kullanılmıştır.	Araştırma sonucunda finansal kısıtlama ile denetçi görüşü arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu ve kazanç yönetiminin bu ilişkide aracılık rolü olduğu tespit edilmiştir.
Đorđević ve Spasić (2022)	Çalışmada kazanç yönetimi ile değiştirilmiş denetçi görüşleri arasındaki ilişki incelenmiştir.	Araştırmada Sırbistan'daki işletmelerin 2018-2021 yıllarına ait finansal tabloları incelenmiştir.	Yapılan analizler sonucunda kazanç yönetimi ile değiştirilmiş denetçi görüşleri arasında herhangi bir anlamı ilişki tespit edilememiştir.
Hamidian, Arabsalehi ve Taghian (2022)	Kazanç yönetiminin işletmenin sürekliliği denetim görüşü üzerindeki etkisi araştırılmıştır.	Tahran Menkul Kıymetler Borsasındaki işletmelerin 2009-2019 yıllarına ait finansal veriler kullanılarak regresyon analizi yapılmıştır.	Araştırmanın sonuçları işletme nakit akışları yoluyla gerçek kazanç yönetiminin ve isteğe bağlı harcamaların manipülasyonunun denetim raporundaki işletmenin sürekliliğinin belirsizliğini önemli düzeyde etkilediğini göstermiştir.

Yapılan literatür taraması sonucunda işletmelerde kazanç manipülasyonu olasılığının bağımsız olumlu denetçi görüşünü negatif yönde etkileyeceği beklenmektedir. Buna göre bu araştırmanın hipotezi şu şekildedir:

H₁: Kazanç manipülasyonu olasılığı ile bağımsız denetçi görüşleri ile istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki vardır.

4. Araştırma Metodolojisi

Bu bölümde araştırmanın amacı, kapsam ve kısıtlılığına yer verilmiş sonrasında veri toplama yöntemi, verilerin analizi ve elde edilen bulgulara değinilmiştir.

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı Bist-100'de yer işletmelerin kazanç manipülasyonu olasılığının denetçi görüşü üzerindeki etkisinin incelenmesidir. İşletmelerde finansal raporların hazırlanmasında ve sunulmasında hile veya hatadan kaynakları durumların tespit edilip önlenmesinde bağımsız denetim önemli yer tutmaktadır. Bu hilelerden bir tanesi de kazanç manipülasyonudur. Bu durumun tespit edilip önlenmesi kaliteli bir bağımsız denetim sürecinin olmazsa olmazıdır. Bu açıdan değerlendirildiğinde işletmelerde kazanç manipülasyonu olasılığının tespit edilmesi ve buna göre denetim görüşünün bildirilmesi önem arz etmektedir.

4.2. Araştırmanın Kapsamı ve Kısıtlılıkları

Araştırma kapsamında Borsa İstanbul 100 Endeksindeki işletmeler yer almaktadır. Bu doğrultuda Borsa İstanbul 100 Endeksinde yer alan işletmelerin 2020 ve 2021 yıllarına ait finansal tablolarına ait verilerle işletmelerin kazanç manipülasyonu olasılıkları hesaplanmış ve aynı işletmelerin bağımsız

denetçi görüşlerine ulaşılmıştır. Bazı verilere ulaşılamaması nedeniyle kazanç manipülasyonu olasılığı hesaplanamayan 15 tane işletme araştırma kapsamından çıkarılmış ve sonuç olarak 85 tane işletme ile araştırma örneklemini belirlenmiştir.

Araştırmanın kısıtlılığı ise bağımsız denetçi görüşünü etkileyebilecek diğer faktörlerin analize dahil edilmemesidir. Ayrıca sadece 2020 ve 2021 yıllarına ait verilerin kullanılması da araştırmanın bir diğer kısıtıdır.

4.3. Veri Toplama Yöntemi ve Değişkenlerin Kodlanması

Bu araştırmanın analizinde kullanılan veriler ikincil verilerdir. Öncelikle Borsa İstanbul 100 Endeksinde yer alan işletmelerin kazanç manipülasyonu olasılıkları, Benligiray ve Onay (2021)'in Beneish Modelini kullanarak geliştirdikleri modelle tespit edilmiştir. Bu olasılıklar işletmelerin 2020-2021 yılları dönem sonu finansal tabloları kullanılarak hesaplanmıştır. Daha sonra bu işletmelerin 2021 faaliyet yılı sonundaki 12 aylık dönemlerine ait bağımsız denetçi görüşleri elde edilmiştir. Araştırmanın değişkenleri ve ölçülmesine ilişkin bilgiler aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 1: Araştırmanın Değişkenleri ve Ölçülmesi

Değişkenler	Değişken tipi	Ölçüm
Kazanç manipülasyonu olasılığı	Bağımsız değişken	Kazanç manipülasyonunun standartlaştırılmış değeri: Z_i 0,035'ten küçük ise 0; Z_i 0,035'ten büyük ise 1 alınır. (Beneish,1999)
Bağımsız denetçi görüşü	Bağımlı değişken	Olumlu görüş ise 1; olumlu görüş dışında bir görüş ise 0

Araştırmada işletmelerin kazanç manipülasyonu olasılıkları Benligiray ve Onay (2021)'in Beneish (1999) modelinden Türkiye'ye uyarladığı formül aracılığıyla belirlenmiştir. Bu formül aracılığıyla işletmelere ait M_i skorları hesaplanmış sonrasında bu M_i skorlarının standartlaştırılmış değerleri (Z_i) elde edilmiştir. Buna göre işletmelerin kazanç manipülasyonlarını tespit etmek amacıyla aşağıdaki formülden yararlanılmıştır:

$$M_i: - 3,332 + 0,950 \times DSRI + 0,045 \times GMI + 0,201 \times AQI + 0,424 \times SGI + 0,247 \times DEPI - 0,025 \times SGAI - 0,317 \times LVGI - 2,514 \times TATA$$

Bu formülde yer alan kısaltmaların açılımları ve hangi anlamları taşıdıkları şu şekilde açıklanmıştır (Benligiray ve Onay: 2021, 514):

M_i : İşletmelerin kazanç manipülasyonu açısından sınıflandırılmasında kullanılan skor

DSRI (Ticari Alacaklar Endeksi): Satışların artışları sonucunda oluşabilecek alacaklardaki tutarsızlığın tespit edilmesini sağlar.

GMI (Brüt Kar Marjı Endeksi): İşletmeleri kazançlarını manipüle etmesine yönelten kar marjındaki azalmayı tespit eder.

AQI (Varlık- Aktif Kalitesi Endeksi): Bazı giderlerin gider tablosuna yansıtılmadan fiziki olmayan varlıklarda aktifleştirilmesiyle oluşabilecek aktif kalitesini bozulmanın tespit edilmesini amaçlar.

SGI (Satışlardaki Yıllık Büyüme Endeksi): Satışların yıllık bazda büyümesini tespit eder.

DEPI (Amortisman Endeksi): En önemli kazanç manipülasyonu yöntemi olan amortisman tutarlarındaki azalmanın tespit edilmesini sağlar.

SGAI (Satış ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi): Pazarlama ve yönetim giderlerindeki verimsizliğin tespit edilmesini sağlar.

LVGI (Kaldıraç Endeksi): İşletmelerin kazançlarını manipüle etmek amacıyla borçlanma yapısındaki yıllık değişimin tespit edilmesini sağlar.

TATA (Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı): Muhasebe karının nakit akışıyla tutarlı olup olmadığını tespit eder.

Araştırmada yukarıdaki değişkenler kullanılarak her bir işletme için M_i skorları hesaplanmıştır. Sonrasında bu değerler standartlaştırılarak Z_i değerleri elde edilmiştir. Bu değerlere ise aşağıdaki formül aracılığıyla elde edilmiştir (Kara ve Toraman, 2021: 302):

$$Z_i = \frac{X_i - \mu}{\sigma}$$

Z_i : Standartlaştırılmış değer

X_i : i değişkeninin değeri

M : ortalama

Σ : standart sapma

Tüm hesaplamalar yapıldıktan sonra Z_i değeri 0,035'ten küçük olan işletmeler manipülasyon olasılığı olmayan (0 olarak değer verilmiştir); Z_i değeri 0,035'ten büyük olan işletmeler de manipülasyon olasılığı olan işletmeler (1 olarak değer verilmiştir) olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın bağımlı değişkeni olan denetçi görüşlerine de Kamuyu Aydınlatma Platformu'nda işletmelerin 12 aylık dönemlerine ait bağımsız denetçi görüşlerinden elde edilmiştir. Bağımsız denetim raporlarında olumlu görüş alan işletmeler için 1; olumlu görüş dışında bir görüş olan işletmeler için de 0 değeri verilmiştir.

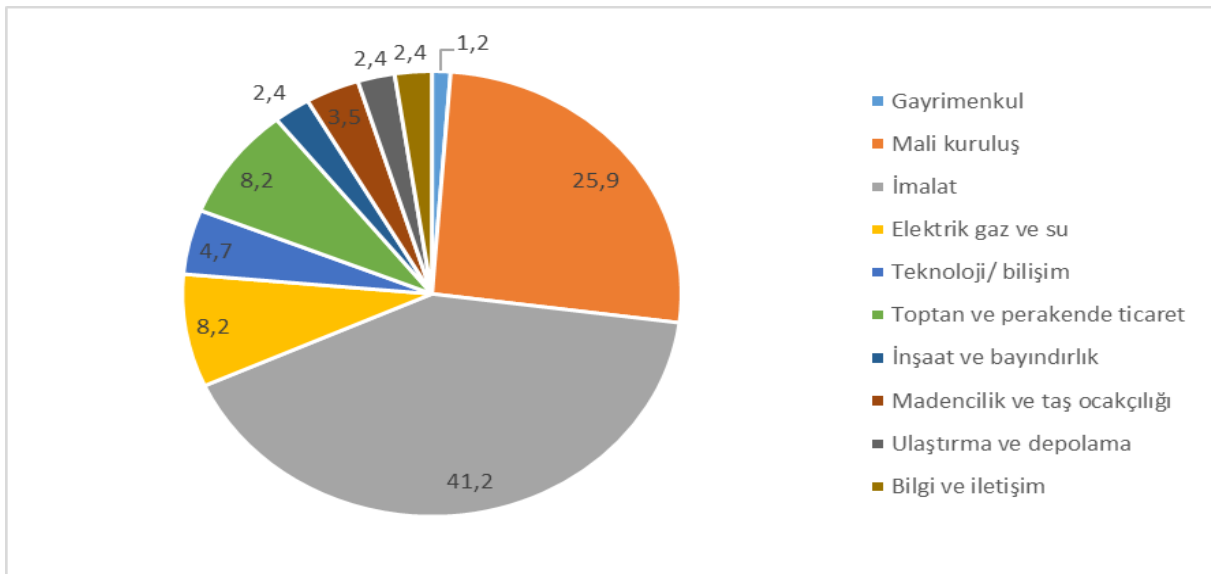
4.5. Verilerin Analiz Edilmesi

Çalışmada BİST-100'de yer alan ve kazanç manipülasyonu olasılıkları ve denetçi görüşleri elde edilen 85 işletmenin verileri düzenlenmiştir. Bu veriler IBM SPSS Statistic 25 Paket Programı vasıtasıyla analiz edilmiştir.

4.6. Araştırma Bulguları

Çalışmada öncelikle işletmelere ilişkin frekans dağılımları incelenmiş sonrasında da işletmelerin kazanç manipülasyonu olasılıklarının bağımsız denetçi görüşü üzerindeki etkisinin araştırılması amacıyla Lojistik Regresyon Analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları ve analize ilişkin yorumlar şu şekildedir:

Şekil 1: Sektörlere İlişkin Bilgiler

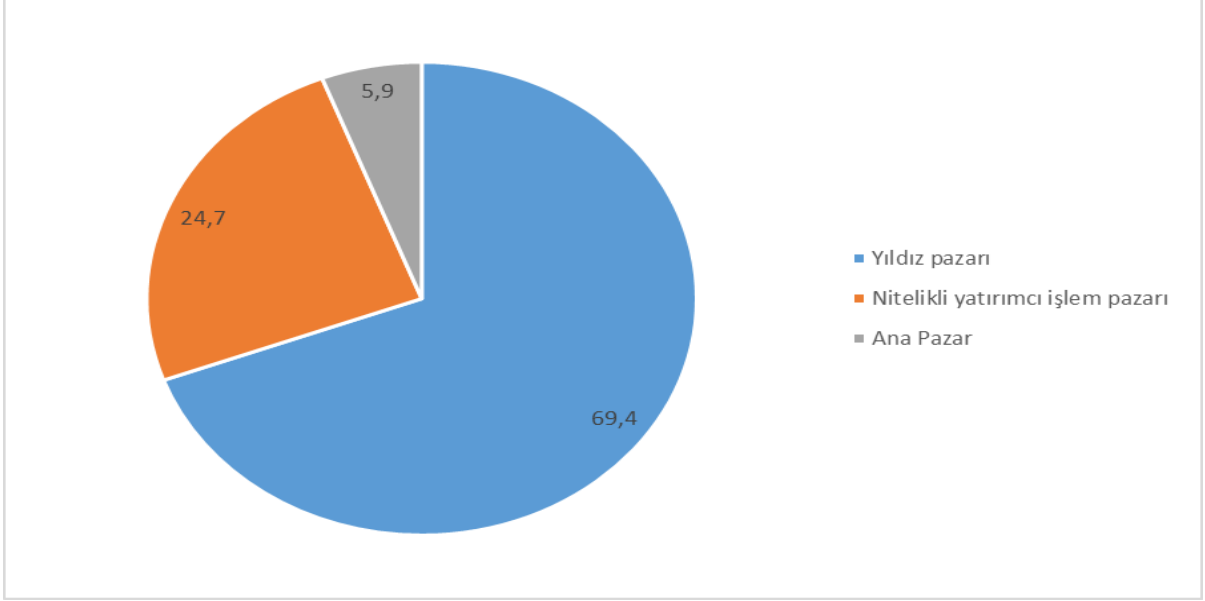

Şekil 1’de araştırma kapsamındaki 85 işletmenin sektörel açıdan dağılımları görülmektedir. Araştırma kapsamındaki işletmelerin %41,2’si imalat, %25,9’u mali kuruluşlar, %8,2’sini elektrik, gaz ve su, %8,2’si toptan ve perakende ticaret, %4,7’si teknoloji/bilişim, %3,5’i madencilik ve taş ocakçılığı, % 2,4’ü inşaat ve bayındırlık, % 2,4’ü ulaştırma ve depolama, %2,4’ü bilgi ve iletişim, %1,2’si gayrimenkul sektöründe yer almaktadır.

İşletmelerin sermaye piyasası aracının işlem gördüğü pazar açısından dağılımları aşağıda Şekil 2 ‘de gösterilmiştir:

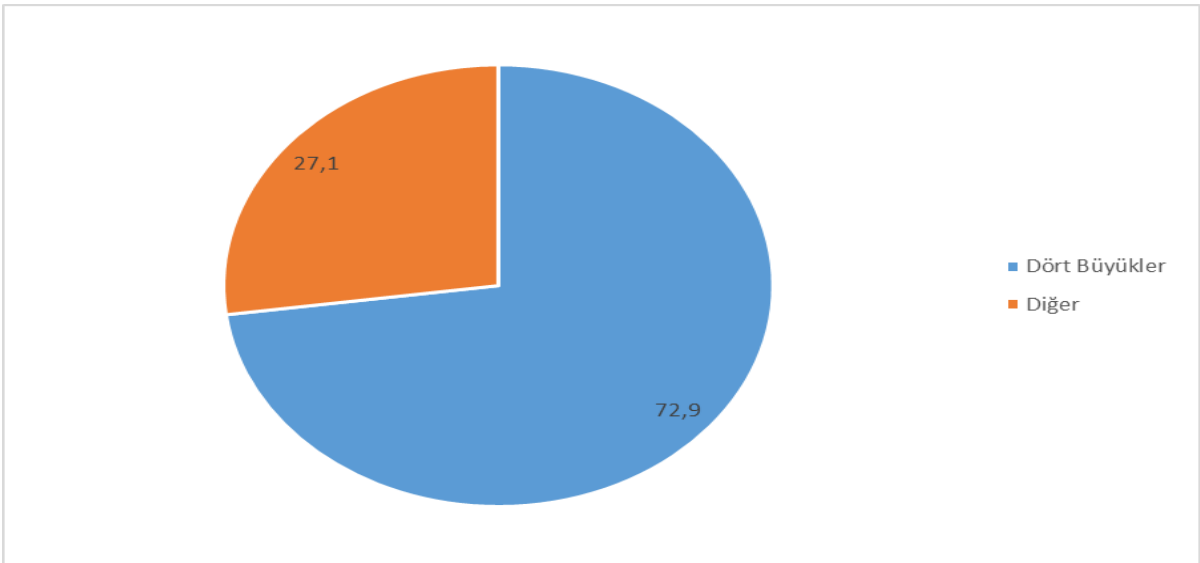
Şekil 2: İşletmelerin İşlem Gördüğü Pazar Türü

Şekil 2 incelendiğinde işletmelerin en yüksek oranla %69,4’ü yıldız pazarında, %24,7’si nitelikli yatırımcı işlem pazarında ve %5,9’u da ana pazarda işlem görmektedir.

İşletmelerin 2021 yılına ait denetim firmaları dört büyükler ve diğer denetim firmaları açısından incelenmiş olup dağılımları Şekil 3’te gösterilmiştir:

Şekil 3: Denetim Firmalarına İlişkin Bilgiler

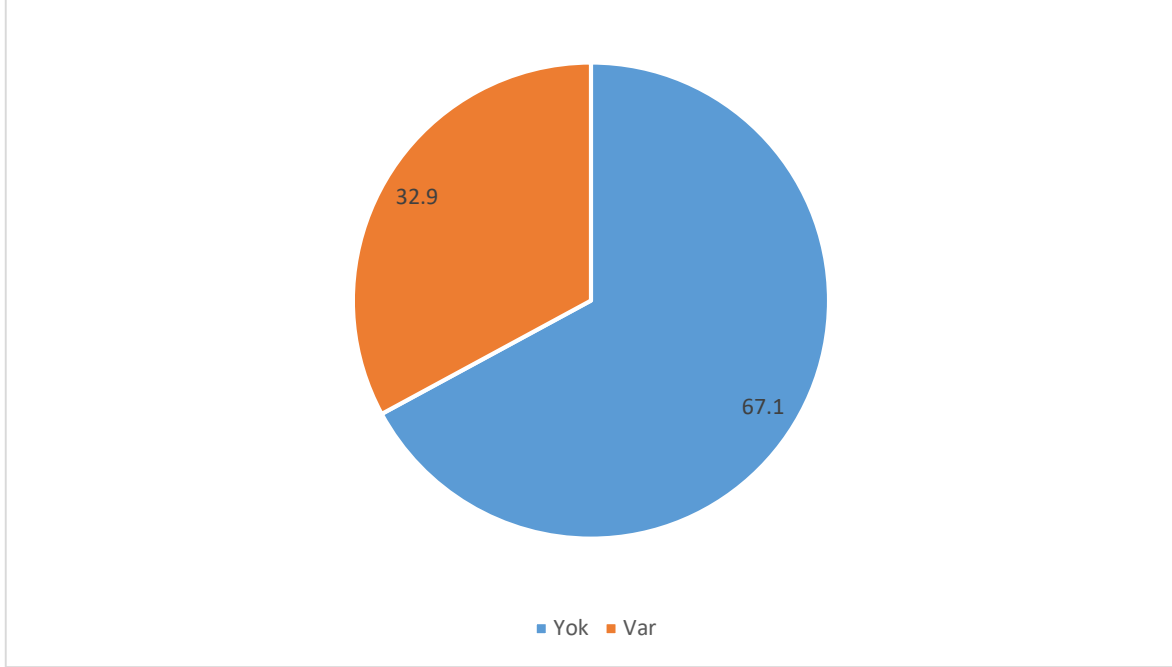

İşletmelerin 2021 yılında denetlendiği firmalar incelendiğinde %72,9'unun dört büyükler tarafından, %27,1'inin de diğer denetim kuruluşları tarafından denetlendiği söylenebilir.

İşletmelerin Z_i skorları aracılığıyla manipülasyon olasılıkları hesaplanmış ve dağılımları

Şekil 4.'te şu şekilde gösterilmiştir:

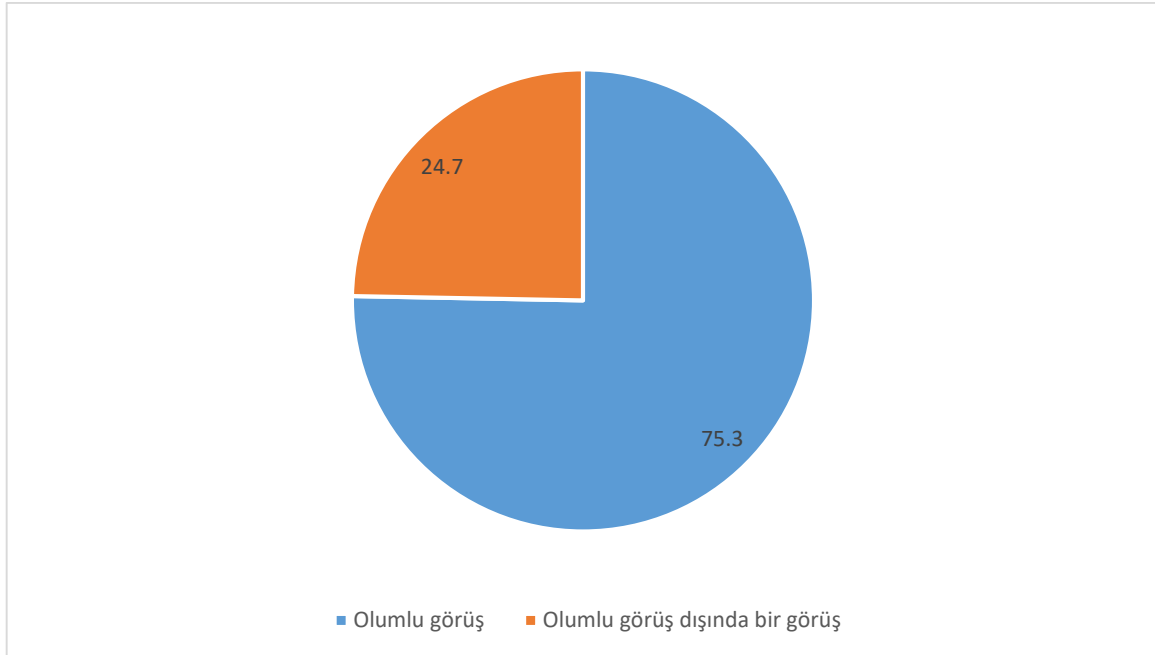
Şekil 4: İşletmelerin Manipülasyon Olasılıkları

Şekil 4.'teki dağılıma göre araştırma kapsamındaki işletmelerin %32,9'unda manipülatör bulgulara rastlandığı buna karşılık %67,1'inde ise herhangi bir bulguya rastlanılmadığı görülmektedir.

Araştırmada ayrıca işletmelerin bağımsız denetim raporlarında olumlu görüş ve olumlu görüş dışında bir görüş alma durumlarına ilişkin dağılımlar Şekil 5.'te gösterilmiştir:

Şekil 5: Bağımsız Denetçi Görüşleri

Şekil 5 incelendiğinde 2021 faaliyet yılının 12 aylık dönemlere ait bağımsız denetçi görüşlerinin %75,3'ünün olumlu görüş; %24,7'sinin de olumlu görüş dışında bir görüş olduğu görülmektedir. Borsa İstanbul 100 Endeksindeki işletmelerde kazanç manipülasyonu olasılığının bağımsız denetçi görüşü üzerindeki etkisinin incelenmesi amacıyla yapılan lojistik regresyon analizi sonuçları ise şu şekildedir:

Tablo 2: Model Özeti

Model Özeti			
Adım	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	43,572 ^a	,454	,675

Tablo 2'de modelin genel olarak özeti verilmiştir. Bu tablo bağımlı değişkenin yüzde kaçlık kısmının bağımsız değişken tarafından açıklandığını göstermektedir. Buna göre Nagelkerke R² değeri incelendiğinde bağımsız denetçi görüşlerinin %67,5'lik kısmı işletmelerin kazanç manipülasyonu olasılıkları ile açıklandığı söylenebilir. Bir diğer ifadeyle kazanç manipülasyonu olasılığı bağımsız denetçi görüşü üzerinde %67,5'lik bir değişime neden olmaktadır.

Tablo 3: Modeldeki Değişkenler

Modeldeki Değişkenler									
Adım1 ^a	Manipülasyon(1)	Beta	Standart Sapma	Wald	Serbestlik Derecesi	P değeri.	Beklenen Beta Değeri	95% Beklenen Beta Değeri	
								En Alt	En Üst
		-4,942	1,092	20,472	1	,000	140,000	16,461	1190,675
	Sabit	,916	,418	4,798	1	,028	,400		

Tablo 2'de modele ilişkin katsayı tahmini değerleri gösterilmiştir. Ayrıca tabloda işletmelerin kazanç manipülasyonu olasılıkları ile bağımsız denetçi görüşleri arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Buna göre H_1 : *Kazanç manipülasyonu olasılığı ile bağımsız denetçi görüşleri ile istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki vardır* hipotezi kabul edilmiştir. Bir diğer ifadeyle işletmelerde finansal tabloların hazırlanmasında ve sunulmasında kazanç manipülasyonu olasılığı arttıkça bağımsız denetçi görüşleri de olumsuz yönde olacağı söylenebilir.

5. Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada Borsa İstanbul 100 Endeksinde yer alan işletmelerin kazanç manipülasyonu olasılıklarının bağımsız denetçi görüşü üzerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamına bazı işletmelerin finansal bilgilerine ulaşılamaması nedeniyle 85 işletme dahil edilmiştir. Çalışmada öncelikle işletmelerin manipülasyon olasılıkları tespit edilmiştir. İşletmelerin manipülasyon olasılıkları 2020-2021 faaliyet yıllarına ait finansal tabloları kullanılarak Benligiray ve Onay (2021)'in Beneish Modelini kullanarak geliştirdikleri modelle tespit edilmiştir. Daha sonra bu işletmelerin 2021 faaliyet yılı sonunda 12 aylık dönemlerine ait bağımsız denetçi görüşleri elde edilmiştir.

Kazanç manipülasyon olasılığı olan işletmelerin bağımsız denetimden olumsuz görüş alacağı varsayılmıştır. Bir diğer ifadeyle işletmelerde kazanç manipülasyonu olasılığı arttıkça denetçilerin

görüşleri olumsuz yönde olacağı beklenmektedir. Bunun test edilmesi amacıyla bu iki değişken arasındaki neden-sonuç ilişkisinin ortaya konulması için Lojistik Regresyon Analizi yapılmıştır.

Araştırma sonucunda işletmelere ilişkin bilgilerin frekans dağılımları şu şekildedir: Araştırma kapsamındaki işletmelerin %41,2'si imalat, %25,9'u mali kuruluşlar, %8,2'sini elektrik, gaz ve su, %8,2'si toptan ve perakende ticaret, %4,7'si teknoloji/bilişim, %3,5'i madencilik ve taş ocakçılığı, %2,4'ü inşaat ve bayındırlık, %2,4'ü ulaştırma ve depolama, %2,4'ü bilgi ve iletişim, %1,2'si gayrimenkul sektöründe yer almaktadır. İşletmelerin işlem gördüğü Pazar türü açısından dağılımları incelendiğinde, %69,4'ünün yıldız pazarı, %24,7'sinin nitelikli yatırımcı işlem pazarı ve %5,9'unun da ana Pazar olduğu görülmektedir. İşletmelerin 2021 yılında denetlendiği firmaların dağılımları %72,9'unun dört büyükler, %27,1'inin de diğer denetim kuruluşları şeklindedir. Ayrıca işletmelerin %32,9'unda manipülatör bulgulara rastlandığı buna karşılık %67,1'inde ise herhangi bir bulguya rastlanılmadığı görülmektedir. Frekans dağılımlarında son olarak işletmelerin bağımsız denetim raporlarından elde edilen denetçi görüşlerine ilişkin bulgulardır. Buna göre 2021 faaliyet yılının 12 aylık dönemlere ait bağımsız denetçi görüşlerinin %75,3'ünün olumlu görüş; %24,7'sinin de olumlu görüş dışında bir görüş olduğu görülmektedir.

Lojistik regresyon analiz sonucuna göre kazanç manipülasyonu olasılığının bağımsız denetçi görüşlerinde %67,5'lik bir değişime neden olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kazanç manipülasyonu olasılığı ile bağımsız denetçi görüşleri arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişkinin var olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre işletmelerde kazanç manipülasyonu olasılığı olan işletmelerin bağımsız denetimden daha az olumlu görüş aldıkları ifade edilebilir. Diğer bir ifadeyle işletmelerde kazanç manipülasyonu olasılığının artması bağımsız denetimde olumlu görüş dışında bir görüş verilmesine neden olduğu söylenebilir. Abdoli vd. (2012) araştırmasında benzer sonuç elde etmiş ve gelir manipülasyonunun yüksek olduğu işletmelerin denetçi görüşlerinin şartlı görüş şeklinde olduğunu vurgulamış ve kazanç manipülasyonu ile denetçi görüşleri arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu vurgulamıştır. Benzer şekilde Gajevszky (2014) de araştırmasında kazanç yönetimi ile bağımsız denetçi görüşleri arasında negatif yönlü bir ilişki tespit etmiştir. Dashbayaz vd. (2020) de araştırmalarında kazanç yönetimi ile bağımsız denetçi görüşleri arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğunu belirtmişlerdir. Buna karşılık Tsipouridou ve Spathis (2014) de araştırmalarında kazanç yönetimi ile bağımsız denetçi görüşleri arasında herhangi bir ilişki tespit edememişlerdir.

Bağımsız denetçilerin stratejik önemi düşünüldüğünde işletmelerde meydana gelebilecek finansal bilgi manipülasyonlarının tespit edilmesi, önlenmesi ve azaltılması etkin bir bağımsız denetim süreci için önem arz etmektedir. Finansal bilgi manipülasyonları, karar verme süreçlerinde kararların rasyonelliğini olumsuz etkilemekte ve finansal sistem üzerinde olumsuz etkilere sebep olmaktadır. Bu durum güvenilir, bağımsız ve tarafsız bir denetim faaliyetleri ile önlenmelidir. Kaliteli bir denetim süreci için finansal tablolarda sunulan bilgilerdeki tutarsızlıkların tespit edilmesi bağımsız denetçinin en temel sorumluluklarından birisidir. Bu açıdan değerlendirildiğinde bağımsız denetçiler denetim raporunun hazırlanmasında ve denetçi görüşünün oluşturulmasında kazanç manipülasyonu olasılıklarının üzerinde durmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abdoli, M., Bakhtiarnezhad, S. & Bakshi, H. (2012). Effect of Discretionary Accruals and Corporation Size on Auditor's Opinion. *African Journal of Business Management*, 6(10), 3829-3833.
- Alhadab, M. (2016). Auditor Report and Earnings Management: Evidence From FTSE 350 Companies in the UK. *Risk Governance and Control: Financial Markets & Institutions*, 6(4), 334-344.
- Anvari, E., & Mehr, B. K. (2015). Factors Affecting the Quality of Earnings with Emphasis on Type of Opinion. *WALIA Journal*, 31(S3).
- Beneish, M. D. (2001). Earnings Management: A Perspective. *Managerial finance*.
- Beneish, M. D. (1999). The Detection of Earnings Manipulation. *Financial Analysts Journal*, 55(5), 24-36.
- Beneish, M. D., Lee, C. M., & Nichols, D. C. (2013). Earnings Manipulation and Expected Returns. *Financial Analysts Journal*, 69(2), 57-82.
- Benligiray, S. & Onay, A. (2021). Beneish Modelinin Türkiye'ye Uyarlanması: Tespit Başarımını Geliştiren Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 511-528.
- Benligiray, S., & Onay, A. (2020). Finansal Bilgi Manipülasyonu Bağlamında Bağımsız Denetçi Raporlarının ve SPK Bültenlerinin İncelenmesi. *Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(2), 13-42.
- BDS 700 Finansal Tablolara İlişkin Görüş Oluşturma ve Raporlama
BDS705 Bağımsız Denetçi Raporunda Olumlu Görüş Dışında Bir Görüş Verilmesi
- Caramanis, C., & Lennox, C. (2008). Audit Effort and Earnings Management. *Journal of accounting and economics*, 45(1), 116-138.
- Dashtbayaz, L.M., Saei, M. J., & Azad, A. (2020). Basis for Modified Auditor's Opinion and Earning Management. *Accounting and Auditing Research*, 12(45), 23-40.
- Đorđević, M., & Spasić, D. (2022). Modified Audit Opinion and Earnings Management in State-Owned Companies: Evidence From Serbia. *Facta Universitatis, Series: Economics and Organization*, 285-296.
- Fındık, H., & Öztürk, E. (2016). Finansal Bilgi Manipülasyonunun Beneish Modeli Yardımıyla Ölçülmesi: BIST İmalat Sanayi Üzerine Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*.
- Gajevszky, A. (2014). The Impact of Auditor's Opinion on Earnings Management: Evidence From Romania. *Network Intelligence Studies*, 2(03), 61-73.
- Habbash, M., & Alghamdi, S. (2016). Audit Quality and Earnings Management in Less Developed Economies: The Case of Saudi Arabia. *Journal of Management & Governance*, 21, 351-373.
- Hamidian, N., Arabsalehi, M., & Taghian, M. (2022). The Effect of Real Earning Management on Going-the Concern Audit Opinions in Financially Distressed Firms. *Financial Accounting Research*, 14(1), 37-60.
- Imen, F., & Anis, J. (2021). The Moderating Role of Audit Quality on the Relationship Between Auditor Reporting and Earnings Management: Empirical Evidence From Tunisia. *EuroMed Journal of Business*, 16(4), 416-430.
- Kara. S, & Toraman, A. M. (2021). Kazanç Yönetimi ile Karlılık Oranları İlişkisi: Bist'te Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 295-312

- Koumanakos, E., Georgopoulos, A., & Siriopoulos, C. (2008). Auditor Awareness of Earnings Management. *International Journal of Accounting, Auditing and Performance Evaluation*, 5(1), 50-65.
- Küçükkocaoğlu, G., Benli, Y. K., & Küçüksözen, C. Finansal Bilgi Manipülasyonunun Tespitinde Yapay Sinir Ağı Modelinin Kullanımı.
- Lin, Z., & Wang, L. (2022). Analyst Following, Financial Constraint, and Audit Opinion Shopping: From the Perspective of Earning Management. *Journal of International Financial Management & Accounting*.
- Mat, M. & Önal, S., Bağımsız Denetim Raporlarında Denetim Görüşünü Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Borsa İstanbul İmalat Sanayi Sektörü Şirketleri Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 21(3), 733-760.
- Omid, A. M. (2015). Qualified Audit Opinion, Accounting Earnings Management and Real Earnings Management: Evidence from Iran. *Asian Economic and Financial Review*, 5(1), 46-57.
- Onay, A., & Benligiray, S. (2021) Denetçi Görüşlerinin ve Denetim Kalitesinin Kazanç Yönetimi ile İlişkisi: Borsa İstanbul Şirketleri Üzerinde Bir Araştırma. In *International Symposium of Scientific Research and Innovative Studies* (Vol. 22, p. 25).
- Sutrisno, P. (2019). CEO Overconfidence, Audit Firm Size, Real Earnings Management and Audit Opinion. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 23, 1-13.
- Tanç, A., & Çardak, D. (2020). DenetçiC denetim Görüşü Üzerindeki Etkisi: BIST 100 Endeksinde Bir Araştırma. *İşletme Akademisi Dergisi*, 1(3), 206-216.
- Tsipouridou, M., & Spathis, C. (2014, March). Audit Opinion and Earnings Management: Evidence from Greece. In *Accounting Forum* (Vol. 38, No. 1, pp. 38-54). No longer published by Elsevier.
- Zarej, H., Yazdifar, H., & Ghaleno, M. D. (2020). Predicting Auditors' Opinions Using Financial Ratios and non-Financial Metrics: Evidence From Iran. *Journal of Accounting in Emerging Economies*, 10(3), 425-446.